

ทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคม

ทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคม (Social Conflict Theory) เป็นทฤษฎีสังคมศาสตร์ ซึ่งเป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลายเช่นเดียวกับทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่นักทฤษฎีคิดสำคัญ คือ โซเฟเรติส (Socrates) อิมมานูเอล คานท์ (Immanuel Kant) เฟรเดริก เฮเกล (Friedrich Hegel) ลูดวิก เฟอร์บัค (Ludwig Feuerbach) คาร์ล มาร์กซ์ (Karl Marx) จอร์จ ซิมเมล (Georg Simmel) เลวิส โคเซอร์ (Lewis Coser) และราล์ฟ ดาร์เรนดอร์ฟ (Ralf Dahrendorf)

1. ทฤษฎีความขัดแย้งของ โซเฟเรติส

โซเฟเรติส (470 – 399 ก่อนคริสต์ศักราช) นักปรัชญาชาวกรีกโบราณได้ใช้ความขัดแย้งด้วยการถามตอบหรือวาทศิลป์ เพื่อแสวงหาความรู้ที่ถูกต้องและสมเหตุสมผลมากกว่าเดิม เป็นความขัดแย้งในทางความรู้และความคิดเห็นของบุคคลสองฝ่าย คือ ผู้ถกเถียงกับผู้ตอบ ผู้ถกเถียงจะต้องถกเถียงจนผู้ตอบไม่สามารถโต้แย้งได้และยอมจำนงใจว่าถูกต้องให้ ความขัดแย้งแบบนี้ เรียกว่า ความขัดแย้งแบบสมเหตุสมผลมากกว่าเดิม (Logical Consistency) ซึ่งเป็นวิธีการที่โซเฟเรติส ใช้สอนในสมัยนั้น โซเฟเรติส นับว่าเป็นนักปรัชญาของทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคมในยุคแรกๆ

หลังจากโซเฟเรติสเสียชีวิตแล้ว ไม่ปรากฏว่ามีผู้ใดนำแนวความคิดและทฤษฎีความขัดแย้งไปศึกษาอย่างจริงจัง จนกระทั่งถึงคริสต์ศตวรรษที่ 18 ทฤษฎีความขัดแย้งถูกนำมาใช้อีกรั้งหนึ่ง และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไป

2. ทฤษฎีความขัดแย้งของ อิมมานูเอล คานท์

อิมมานูเอล คานท์ (ค.ศ. 1724 – 1804) นักทฤษฎีความขัดแย้งชาวเยอรมันได้เสนอทฤษฎีความขัดแย้งอีกรั้งหนึ่งหลังจากที่ถูกกล่าวหาว่ามีสาระสำคัญ คือ ความขัดแย้ง (Dialectic) ในสังคมมนุษย์เริ่มจาก “ข้อเสนอเบื้องต้น” (Thesis) และมี “ข้อขัดแย้ง” (Antithesis) จึงทำให้เกิดความขัดแย้งกันขึ้น มนุษย์แต่ละคนจะมีความขัดแย้งธรรมชาติ (Natural Dialectics) คือ ความขัดแย้งในจิตใจที่ประกอบด้วยภาวะสำคัญ 2 ส่วน คือ

1. **ภาวะที่คล้ายพระผู้เป็นเจ้า (Homo Noumenon)** คือ ความดึงดูม ความบริสุทธิ์ หรือระบบคุณธรรมสูงสุดที่ยอมรับกันโดยทั่วไป

2. **ภาวะที่เป็นมนุษย์ธรรมชาติ (Homo Phenomenon)** คือ ภาวะอันแท้จริงของมนุษย์ ที่มีความเห็นแก่ตัว การละเมิดศิลธรรมต่างๆ เอาไว้ด้วยตนเอง ซึ่งเป็นภาวะที่ไม่พึงประสงค์ มนุษย์แต่ละคนจะพยายามบังคับตนเองเพื่อไปสู่ภาวะอันคล้ายคลึงกับพระผู้เป็นเจ้า แต่ในขณะเดียวกันก็ถูกบังคับด้วยความรู้สึก อารมณ์ ความต้องการต่างๆ ที่เป็นภาวะมนุษย์ธรรมชาติ จึงทำให้มนุษย์แต่ละคนมีความขัดแย้งในจิตใจเหมือนกับเกิดสัมภាមณฑ์ตลอดเวลา ความขัดแย้ง

ดังกล่าวจะนำมนุษย์ไปสู่ความก้าวหน้า คือ มีศิลธรรมเพิ่มขึ้นเสมอ แต่ไม่สามารถที่จะก้าวหน้าไปถึงภาวะอันสมบูรณ์ของพระเจ้าได้ ความขัดแย้งนี้จึงจะยังมีอยู่ในตัวมนุษย์ตลอดไปไม่มีวันหมดสิ้น

(๘๓ - ๘๔ : ๒๕๖๒ ๒๕๖๒ ๒๕๖๒) “นิยมแห่งชาติ”

3. ทฤษฎีความขัดแย้งของ เฟรเดริช เยเกล

เฟรเดริช เยเกล (ค.ศ. 1770 - 1831) นักทฤษฎีความขัดแย้งชาวเยอรมัน มีความคิดเห็นแตกต่างไปจาก อิมมานูэล คานท์ บางประการ โดยเสนอว่าภาวะของพระผู้เป็นเจ้าไม่ใช่ความดีงาม ความบริสุทธิ์ หรือระบบคุณธรรมอันสูงสุด แต่เป็นภาวะของความเป็นอยู่ที่สมบูรณ์แบบและไม่มีที่สิ้นสุด โดยมีธรรมชาติเป็นพระผู้เป็นเจ้าในด้านอาณาเขต ประวัติศาสตร์ คือ พระผู้เป็นเจ้าในด้านพัฒนาการทางเวลา ดังนั้น พระผู้เป็นเจ้ากับโลกจึงเป็นสิ่งเดียวกัน เรียกว่า “โลกตน” (World - Self) ความขัดแย้งจะเกิดขึ้นเมื่อผู้ปกครองรัฐบาลรัฐพยายามครอบครองและควบคุมรัฐอื่นๆ ไว้ทั้งโลก จึงเกิดส่วนรวมระหว่างรัฐขึ้น ความขัดแย้งนี้เรียกว่า “ความขัดแย้งทางประวัติศาสตร์” (Historical Conflict) ความขัดแย้งมีลักษณะเป็น 3 เสา คือ

1. ข้อเสนอ ได้แก่ การที่มีรัฐหนึ่งซึ่งมีอิสรภาพขึ้นมาครอบครอง ประเพณี เป็นของคนเองแตกต่างออกจากกับรัฐอื่นๆ พยายามครอบครองรัฐอื่นๆ

2. ข้อขัดแย้ง ได้แก่ การเกิดส่วนรวมระหว่างรัฐต่างๆ ขึ้น

3. ข้อประสาน (Synthesis) ได้แก่ การที่สองรัฐสัมพันธ์โดยมีรัฐหนึ่งรัฐใดเป็นผู้ชนะสามารถถ่ายทอดความขัดแย้งได้ภาวะของพระผู้เป็นเจ้าที่แท้จริง จึงได้แก่ การที่โลกทั้งโลกมีเพียงรัฐเดียว ไม่มีความแตกต่างกัน ไม่มีความขัดแย้งอีกต่อไป

4. ทฤษฎีความขัดแย้งของ ลูดวิก เพอร์บัค

ลูดวิก เพอร์บัค (ค.ศ. 1804 - 1872) นักทฤษฎีความขัดแย้งชาวเยอรมัน เป็นนักทฤษฎีคณแรกที่เสนอว่าพระเจ้าไม่มีในโลก พระเจ้าเป็นเพียงความคิดเพ้อฝัน เป็นสิ่งที่ไร้เหตุผล เพราะความจริงแล้วมนุษย์เป็นผู้สร้างพระเจ้า ไม่ใช่พระเจ้าเป็นผู้สร้างมนุษย์ ความขัดแย้งจึงไม่ได้เกิดจากภาวะขัดแย้งกันระหว่างมนุษย์กับพระผู้เป็นเจ้า แต่เป็นความขัดแย้งระหว่างมนุษย์ด้วยกันเอง โดยโลกมนุษย์นั้นเป็นโลกแห่งวัตถุ มนุษย์แต่ละคนมีความเห็นแก่ตัว พยายามครอบครองวัตถุต่างๆ ไว้ให้มากที่สุด มนุษย์จึงได้รับวัตถุไม่นำกเท่าที่ควรทำให้เกิดความขัดแย้งขึ้นเรียกว่า “ความขัดแย้งทางวัตถุ” (Material Dialectic) ความขัดแย้งดังกล่าวจะยุติลงได้ด้วยการเป็นมนุษย์ “ความขัดแย้งทางวัตถุ” (Material Dialectic) ความขัดแย้งดังกล่าวจะยุติลงได้ด้วยการเป็นมนุษย์ ไม่มีการเห็นแก่ตัว แห่งชุมชน (Communist) คือ สังคมหรือชุมชนที่ไม่มีกรรมสิทธิ์ครอบครองวัตถุ ไม่มีการเห็นแก่ตัว มีการแบ่งปันวัตถุใช้ร่วมกัน

5. ทฤษฎีความขัดแย้งของ คาร์ล มาร์กซ์

คาร์ล มาร์กซ์ (ค.ศ. 1818 - 1883) นักทฤษฎีความขัดแย้งชาวเยอรมัน เป็นนักทฤษฎีความขัดแย้งคนสำคัญที่สุด สาระสำคัญของทฤษฎี คือ เข้าปฏิเสธศาสนาที่ปลูกฝังในเรื่องของ

๙. การนำทฤษฎีไปใช้ในการพัฒนาชุมชน

ทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคมสามารถนำไปใช้ในการพัฒนาชุมชนได้หลายแนวทาง ดังนี้

1. ทำให้มีความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องความขัดแย้งทางสังคมว่าความขัดแย้งเกิดขึ้นจากความขัดแย้งภายในระบบสังคมเป็นสำคัญ การแก้ไขจึงต้องแก้ไขที่ระบบสังคมเช่นเดียวกับการพัฒนาชุมชนที่ต้องยึดถือชุมชนเป็นศูนย์กลาง ความสำคัญหรือความล้มเหลวของการพัฒนาชุมชนขึ้นอยู่กับองค์ประกอบต่างๆ ของชุมชนเป็นสำคัญ

2. ทำให้ทราบว่าความขัดแย้งต่างๆ ในชุมชนเป็นปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นเป็นปกติ ไม่สามารถหลีกเลี่ยงได้ ความขัดแย้งนี้จะมีข้อบุคคลเสมอ ในการดำเนินงานพัฒนาชุมชน จึงไม่ต้องเกรงกลัวความขัดแย้งที่เกิดขึ้นแต่ต้องเตรียมพร้อมที่จะเผชิญกับความขัดแย้งที่เกิดขึ้นอย่างรู้เท่าทัน และอย่าให้เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการดำเนินงานพัฒนาชุมชน

3. ทฤษฎีความขัดแย้งเชื่อว่าตัวปัจจัยให้ความขัดแย้งเกิดขึ้นในปริมาณที่มาก และจะสมให้เป็นเวลาภาระน้ำหนาแล้ว จะนำไปสู่วิกฤตการณ์อย่างรุนแรงขึ้นในชุมชน ในการพัฒนาชุมชน จึงไม่ควรปล่อยให้เกิดความขัดแย้งแบบนี้ขึ้นซึ่งอาจจะดำเนินการโดยใช้วิธีการจัดระเบียบชุมชน เช่น การเผชิญหน้า การต่อรอง การต่อรองและออกเป็นเสียง เป็นต้น ตามความเหมาะสมของสถานการณ์ความขัดแย้งที่เกิดขึ้น

4. ทฤษฎีความขัดแย้งเชื่อว่าความขัดแย้งมีสาเหตุสำคัญจากการเอารัดเอาเบรียบกันของกลุ่มคนในสังคม เช่น นายกันถูกน้อง นายทุนกับกรรมกร ผู้ปกครองกับผู้ถูกปกครอง คนรวยกับคนจน เป็นต้น และผลที่เกิดขึ้นฝ่ายที่เอารัดเอาเบรียบจะเป็นฝ่ายพ่ายแพ้ ได้รับผลกระทบที่รุนแรงเสมอ การดำเนินงานพัฒนาชุมชนจึงต้องมีวัตถุประสงค์เพื่อป้องกันแก้ไขไม่ให้เกิดการเอารัดเอาเบรียบกันทางสังคม การกระจายผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมไม่เช่นนั้นแล้วการพัฒนาชุมชนจะไม่ประสบความสำเร็จ

5. นักทฤษฎีความขัดแย้งในปัจจุบันได้พัฒนาทฤษฎีความขัดแย้งโดยปรับปรุงแก้ไขจุดอ่อนของทฤษฎี ยอมรับแนวความคิดของทฤษฎีโครงสร้างและหน้าที่มากขึ้น เกิดการผสมผสานระหว่างทฤษฎีทั้งสองขึ้น ทำให้ทฤษฎีความขัดแย้งทางสังคมน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น กล่าวคือ ในระบบสังคมจะมีทั้งความขัดแย้งและคุลภาพเกิดขึ้นควบคู่กันเสมอ ไม่ใช่เกิดความขัดแย้งเพียงอย่างเดียว ในท่านองเดียวกันก็ไม่มีสังคมใดที่มีเพียงคุลภาพ ไม่มีความขัดแย้งเกิดขึ้นเลย เพียงแต่ต้องหาวิธีการที่ทำให้ความขัดแย้งนั้นแบร์เปลี่ยนเป็นพลังที่สร้างสรรค์สังคมแบบ “การทำงานร่วมกันของส่วนต่างๆ ที่ขัดแย้งกัน” ตามทฤษฎีของ เลวิส โคงเชอร์ นั่นเอง